

Regeringskansliet, Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se
kopia till a.iu@regeringskansliet.se

Remiss av betänkandet Etableringsboendelagen

Er beteckning: A2024/00878

Sammanfattande synpunkter

Länsstyrelsen Stockholm tillstyrker i huvudsak utredningens förslag om myndighetens uppdrag i det nya bosättningssystemet av nyanlända. Myndigheten lämnar dock följande förslag:

- Uppdraget om att informera kommunerna om utfallet av fördelningsmodellen (9 §) tillfaller länsstyrelserna, samt att detta regleras i etableringsboendeförordningen.
- Uppdraget 9.7 om att föra dialog med kommunerna för att främja mottagandet bör tydligare knytas till förslag 11.3 där länsstyrelserna uppdras att följa upp kommunens insatser och mottagande.
- Uppdraget 11.3 om att följa upp kommunernas ansvar för att ordna etableringsboende bör regleras i 4 kap. etableringsboendeförordningen.
- Länsstyrelsernas anslag som framgår i 18.7.3 bör justeras utifrån de 10 miljoner som tillfördes länsstyrelserna i samband med införandet av bosättningslagen 2017.

Myndigheten menar vidare att det bör tydliggöras att kommunernas organiserade mottagande och bosättning av nyanlända flyktingar och skyddsbehövande är långsiktig och syftar till att skapa förutsättningar för nyanlända att kunna bo kvar i sin anvisningskommun, även efter det att den treåriga rätten till etableringsboende löpt ut. Länsstyrelsen vill även belysa vikten av att kvalitetsdimensioner i bostaden synliggörs i regelverket (10.3). Länsstyrelsen föreslår även att det framgår i etableringsboendeförordningen att stöd till anvisade nyanlända i att söka bostad omfattar den egna kommunen alternativt i närheten av anvisningskommunen och endast i andra kommuner om individen själv uttrycker en tydlig vilja att flytta till andra kommuner. Länsstyrelsen menar även att kommunens stöd även bör fokusera på att rusta den nyanlände i att kunna få och behålla en bostad samt förebygga framtida vräkningar. (11.1).

Slutligen belyser Länsstyrelsen hur förslagen i SOU 2025:53 Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper kan resultera i en rad potentiella konsekvenser om förslagen i båda utredningarna antas i sin nuvarande form.

8. Fördelning av de nyanlända som får omfattas av anvisning till kommuner

8.4.1 Fördelningen sker i flera steg

Länsstyrelsen föreslår att uppdraget att informera kommunerna om utfallet av fördelningsmodellen tillfaller länsstyrelserna i stället för Migrationsverket, samt att detta regleras i etableringsboendeförordningen. Länsstyrelsen menar att ett sådant tillvägagångssätt skapar bättre förutsättningar för en sammanhållen och effektiv process i fördelningsförfarandet. Det torde därtill underlätta för samtliga berörda parter om en myndighet håller ihop information till och dialog med kommunerna, samt sammanställer kommunernas önskemål. Det ger även länsstyrelserna bättre möjligheter att tillvarata tillfällen för dialog om kommunernas planering för att ta emot och ordna bostäder (se 9.7). Inom ramen för det nuvarande systemets kommuntalsprocess axlar länsstyrelserna rollen som informationsbärare av preliminära och beslutade kommuntal och agerar sakkunniga gentemot kommunerna i respektive län, i samverkan med Migrationsverket. Länsstyrelsen ser ingen anledning att frånga denna väl upparbetade och fungerande ordning.

Länsstyrelsen föreslår följande omformulering samt tillägg till utredningens förslag 1.1 Förslag till lag om etableringsboende för vissa nyanlända.
Anvisning till kommuner:

9 § I avvaktan på att anvisningstalet för nästkommande år fastställs ska Migrationsverket fördela mottagningsbehovet med hjälp av fördelningsmodellen och beräkna kommuntaken med hjälp av takmodellen. Migrationsverket ska informera länsstyrelserna ~~och kommunerna~~ om det preliminära utfallet från fördelningsmodellen och det preliminära utfallet från takmodellen. *Länsstyrelserna ska informera kommunerna om fördelningsförfarandet och möjligheten att ange hur många nyanlända de önskar ta emot.*

8.4.4 Justering av utfallet från fördelningsmodellen efter kommunernas önskemål

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att länsstyrelserna får i uppdrag att sammanställa kommunernas önskemål samt informera Migrationsverket om önskemålen. Myndigheten menar att det går i linje med nuvarande ordning för processerna avseende fördelningstal för anvisning av skyddsbehövande enligt massflyktsdirektivet respektive processen kring fastställande av anvisningsandelar för mottagandet av ensamkommande barn.

9 Anvisningsförfarandet

9.7 Länsstyrelsen ska föra dialog med kommunerna för att främja mottagandet

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att myndigheten ges i uppdrag att föra dialog med kommunerna inom länet i syfte att främja att kommunerna planerar för att ta emot och ordna en bostad för de nyanlända som får omfattas av anvisning. Länsstyrelsen föreslår dock att uppdraget tydligare knyts till förslag 11.3 där länsstyrelserna uppdras att följa upp kommunens insatser och mottagande, se punkt 11.3.

10. Etableringsboende

10.3 Nyanlända har en tidsbegränsad rätt till etableringsboende

Myndigheten menar att det bör tydliggöras att kommunernas organiserade mottagande och bosättning av nyanlända flyktingar och skyddsbehövande är långsiktig och syftar till att skapa förutsättningar för nyanlända att kunna bo kvar i sin anvisningskommun, även efter det att den treåriga rätten till etableringsboende löpt ut.

Länsstyrelsen vill därför betona vikten av det framgår att kommuner kan erbjuda längre tidsbegränsade kontrakt eller tillsvidarekontrakt till de målgrupper som omfattas av föreliggande lagförslag. På så sätt skulle regelverket tydligare knyta an till regeringsformens målsättning om att det allmänna ska trygga rätten till bostad och bostadsförsörjningslagens inriktning om att kommuner ska skapa förutsättningar och identifiera åtgärder för att alla i kommunen ska kunna leva i goda bostäder.

Inom ramen för nuvarande system tillämpar ungefär hälften av landets kommuner med ett mottagande på anvisning permanenta bostadskontrakt. Om det inte är möjligt att erbjuda längre eller tillsvidarekontrakt under tiden då den nyanlända har rätt till etableringsboende innebär det i praktiken ett minskat inflytande och handlingsutrymme för landets kommuner att arbeta för att rätten till en lämplig bostad tillgodoses.

Länsstyrelsen vill även belysa vikten av att kvalitetsdimensioner i bostaden synliggörs i regelverket genom en inriktning som framlyfter att i den mån det är möjligt bör hänsyn vid bosättning tas till exempel till tillräcklig yta, att bostaden är belägen med tillräcklig närhet till service och allmänna kommunikationer samt att bosättning inte sker i områden med ett högt

utanförskap. Detta torde vara särskilt angeläget vid mottagandet av nyanlända barnfamiljer i syfte att bland annat motverka riskfaktorer med negativ påverkan på barns uppväxtvillkor.

Länsstyrelsen vill slutligen betona de risker utredningen ser med föreslaget regelverk att flyttar institutionaliseras och att utsatthet och utanförskap ökar (18.2.6, 18.6.2). Se även resonemang under punkt Övrigt.

11 Förslag om stöd, information och uppföljning

11.1 Kommuner ska erbjuda stöd i att söka bostad

Länsstyrelsen noterar utredningens förslag om att kommuner ska erbjuda anvisade nyanlända stöd i att söka bostad. Myndigheten anser att det är positivt att utredningen lyfter att stödet främst bör syfta till att ordna boende i anvisningskommunen alternativt i närheten av anvisningskommunen och endast i andra kommuner om individen själv uttrycker en tydlig önskan om att flytta till andra kommuner. Detta bör dock framgå i etableringsboendeförordningen där kommunernas uppdrag om att erbjuda stöd i att söka bostad föreslås regleras. I nuvarande ordning förekommer att kommuner stöttar nyanlända att hitta bostadslösningar i andra kommuner och län när tidsbegränsade kontrakt löper ut. Det gäller särskilt om den egna bostadsförsörjningen inte möter invånarnas bostadsbehov. I sin tur föranleder det att kommuner kan komma att medverka till det som kallas för ”aktiv medverkan till bosättning i annan kommun” eller ”social dumpning”. Länsstyrelsen ser en risk att detta ökar eller institutionaliseras vid avsaknad av tydliggörande av stödets syfte. Inriktningen bör vidare vara att kommunens stöd i att söka bostad relaterar till kommunens bostadsförsörjningsansvar och arbete för att motverka hemlöshet och problem kopplat till utanförskap.

Länsstyrelsen vill även understryka att kommunens stöd därtill inte enbart bör fokusera på att söka bostad, utan även rusta den nyanlände i att kunna få och behålla en bostad samt förebygga framtida vräkningar. Det kan exempelvis handla om stöd och vägledning i hur man sköter om en bostad, undviker störningar och betalar räkningar samt information om kommunens budget- och skuldrådgivning och socialtjänstens förebyggande uppdrag. I etableringsboendeförordningen bör kommunens ansvar för att ”erbjuda den nyanlände stöd i att söka bostad” därmed kompletteras med en skrivning som tydliggör att kommunen också ska erbjuda andra insatser som stärker nyanländas förutsättningar att kunna etablera sig på bostadsmarknaden.

11.3 Länsstyrelsen ska följa upp kommunernas ansvar för att ordna etableringsboende

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att myndigheten ska följa upp kommunernas ansvar för att ordna etableringsboende. Länsstyrelsen föreslår dock att uppföljningsansvaret bör regleras i 4 kap. etableringsboendeförordningen. Därigenom knyts det uppdraget tydligare an till länsstyrelsernas uppdrag i samma förordning om att föra dialog med kommunerna inom länet i syfte att främja att kommunerna planerar för att ta emot och ordna en bostad för de nyanlända som får omfattas av anvisning.

18 Konsekvensutredning

18.7.3 Länsstyrelserna

Länsstyrelsen anser inte att utredningens förslag om minskade anslag om 30 miljoner kronor till myndigheten från år 2027 är motiverat mot bakgrund av den förändrade roll myndigheten föreslås få i bosättningssystemet. Den huvudsakliga förändringen innebär i praktiken endast att länsstyrelserna inte längre fattar själva beslutet om kommunal. Länsstyrelsen vill understryka att övriga väsentliga delar av uppdraget kvarstår, vilket inkluderar information till och dialog med kommunerna i länet under fördelningsförfarandet. Beslutet om kommunal är slutpunkten i sådan informationspridning och dialog, vilket i sig inte kräver stora resurser. En mer rimlig justering av länsstyrelsernas anslag är de tio miljoner som tillfördes länsstyrelserna 2017 i samband med införandet av bosättningslagen.

Parallell utredning med konsekvenser för förslagen i SOU 2025:35

Länsstyrelsen vill i detta avsnitt belysa hur förslagen i SOU 2025:53 Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper kan påverka utfallet av de förslag som hanteras i föreliggande yttrande. Om förslagen i båda utredningarna antas i sin nuvarande form ser Länsstyrelsen en rad potentiella konsekvenser.

Förslaget om treårigt etableringsboende i kombination med fem års bosättning i Sverige för att kvalificera sig till nio bosättningsbaserade förmåner i socialförsäkringen kan komma att försvåra för nyanlända som inte kvalificerar sig genom inkomstvillkoret att efterfråga en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden. Utredningen (SOU 2025:35) lyfter i avsnitt 18.4.6 fram att särskilt kvinnor har svårigheter att efterfråga en bostad, främst beroende på lägre förvärvsinkomster. I avsnitt 18.5.4 belyses även att barnfamiljer har svårare att hitta ett långsiktigt boende på den ordinarie bostadsmarknaden. I

SOU 2025:53 belyses den utredningen att kvinnor respektive barnfamiljer i högre grad drabbas av förslagen (10.10.1), risk för ökad ekonomisk utsatthet för barn (10.11) samt att kvinnors disponibla inkomster som en effekt av förslagen skulle minska mer än männens (10.15). Vid efterfrågan av en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden är det vanligt att förmåner enligt socialförsäkringen, såsom barnbidrag och bostadsbidrag inräknas i hushållets totala disponibla inkomst. Det finns därför en risk att nyanlända, i synnerhet kvinnor och barnfamiljer, riskerar att bli dubbelt utsatta och som en konsekvens få mycket svårt att efterfråga en bostad på den ordinarie bostaden efter att det treåriga etableringsboendet löper ut. Det drabbar därtill en grupp som redan har en utsatt situation på bostadsmarknaden av flera skäl, bland annat på grund av lägre inkomster, avsaknad av nätverk och tid i bostadsköer.

Personer med uppehållstillstånd för särskilt ömmande skäl, och som omfattas av anvisningssystemet, är en särskilt utsatta grupp eftersom de omfattas av både kvalificeringsvillkoren för förmåner i socialförsäkringssystemet respektive ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453).

Förslagen i SOU 2025:53 kan medföra minskade incitament för kommuner att ordna mer långsiktiga eller permanenta boendelösningar för nyanlända som omfattas av etableringsboendelagen efter att de tre åren har passerat. Detta särskilt mot bakgrund av att utredningen lyfter fram ökade kostnader i kommunerna för bland annat ekonomiskt bistånd för de som omfattas av kvalificering till socialförsäkringen genom fem års bosättning i Sverige (10.7.1).

Förslagen i SOU 2025:53 kan även resultera i minskade incitament hos kommuner att önska ett mottagande av anvisade nyanlända enligt etableringsboendelagen. Förslaget system för bosättning av anvisade nyanlända innebär inte en absolut möjlighet för kommunen att avsäga sig ett mottagande av nyanlända genom anvisning, då fördelningen dels bygger på utfallet av fördelningssystemets kriterier, dels andra kommuners önskemål. Kommuner kan dock, trots goda integrationsmöjligheter i kommunen, tveka att önska ett mottagande eller ett högre mottagande upp till maxtak, mot bakgrund av risken att kommunens kostnader för de som inte lyckas kvalificera sig genom inkomstvillkoret ökar. Även typ av boendelösningar målgruppen erbjuds i kommuner kan komma att påverkas genom att hushåll som inte kvalificerar sig till berörda förmåner i socialförsäkringssystemet går miste om inkomster som idag ofta bidrar till att finansiera kommunens kostnader för boendelösningar till målgruppen.

Det finns även en risk att förekomsten av aktiv medverkan till bosättning i annan kommun ökar, särskilt för de anvisade nyanlända som efter tre års

etableringsboende inte har lyckats kvalificera sig till förmånerna genom inkomstvillkoret.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av vikarierande länsöverdirektör Claes Lindgren med avdelningschefen Anna Conzen som föredragande. I den slutliga handläggningen har också tillförordnad chefsjurist Shiva Norvad medverkat.

Detta ärende har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.